

Нечипоренко О.Ю.,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного та фінансового права,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
Богдан Б.В.,
старший викладач кафедри
адміністративного та фінансового права,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Науковці, юристи і економісти-практики консолідовані у самому визначенні поняття фінансової безпеки як найважливішої складової національної безпеки держави. На думку багатьох з них «фінансова безпека – це захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин, забезпеченість усіх учасників цих відносин фінансовими ресурсами, здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи держави та стале економічне зростання» [1, с. 12; 2, с. 17; 3, с. 8].

При цьому деякі з науковців схильні розглядати фінансову безпеку як складову економічної безпеки держави [4, с. 18; 5, с. 295-296].

Однак, на наш погляд, в умовах повномасштабної агресивної війни росії проти України більш доречно говорити про фінансову безпеку в контексті національної безпеки держави в цілому. Автори цілком погоджуються з низкою науковців, які підтримують позицію відповідно до конституційних засад з безпекових питань, визначених ст.ст. 3, 17 Конституції України [6] та ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» [7], і роблять наголос на тому, що національна безпека – це захищеність національних інтересів, тобто життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний економічний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробуту її громадян [8, с. 103].

Якщо сутністю національної безпеки є захищеність національних інтересів в цілому, то сутністю фінансової безпеки є захищеність фінансових інтересів зокрема. Зрозуміло, що фінансові інтереси – це життєво важливі фінансові потреби особи, суспільства і держави, захищеність яких гарантує фінансову незалежність України та захист її фінансової системи від внутрішніх та зовнішніх загроз. Але це аксіома для мирного часу.

Одна в умовах, коли зовнішні загрози для нашої держави з боку росії 24 лютого 2022 року переросли в реальні повномасштабні бойові дії, окупацію окремих територій, говорити потрібно, на наш погляд, не про загрози, а про відповідні дії супротиву нашого народу, армії, територіальної оборони, волонтерів, що націлені на подолання агресії і, безумовно, на нашу перемогу.

При цьому, на нашу думку, фінансову безпеку слід розглядати в нерозривній єдності з національною безпекою як *«можливість чинити опір окупантам, перейти в наступ і перемогти ворога, використовуючи економічний потенціал, озброєння, людські ресурси, мобілізуючи і фінансову сферу, а також міжнародну допомогу та підтримку для перемоги над ворогом»*. Для цього реальною і усталеною є діяльність із забезпечення фінансової безпеки через відповідний існуючий і опрацьований механізм мирного часу – це «інституційна система (управління фінансами, банки, інвестиційні компанії), а також система різних заходів та засобів (економічного, кадрового, наукового, інформаційного, правового характеру), застосування яких мало на меті запобігання загрозам фінансовій безпеці, їх виявлення, нейтралізацію та зменшення негативних наслідків від їх впливу» [4, с.130-131].

Основними з них є засоби та заходи правового характеру, тобто *правове забезпечення фінансової безпеки*. Нормативно врегульовані засоби і заходи правового характеру мають на меті попередження, своєчасне виявлення, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці. Першочерговим завданням для удосконалення правового забезпечення фінансової безпеки, як і національної безпеки в цілому, в умовах подолання агресії з боку росії та її тяжких наслідків є створення нормативно-правової бази у цій сфері, враховуючи європейські і євроатлантичні орієнтири та сучасні реалії сьогодення у сфері економіки та оборони.

Щодо оборони та озброєнь, то слід послатись на думку Головнокомандувача Збройних Сил України В.Ф. Залужного, який 30 квітня 2022 р. в телефонній розмові з Головою об'єднаного комітету начальників штабів США генералом Марком Міллі заявив про перехід України на натовські види зброї та відмову від радянської зброї та техніки, при цьому констатував, що цей процес «відбудеться чим раніше, тим краще». Однак, для удосконалення безпекової складової в фінансовій сфері та її правового регулювання в ході повномасштабного нападу росії та подолання його наслідків, на наш погляд, слід спиратися на реальний стан справ, що стосується, в першу чергу, підконтрольних українському Уряду територій.

Доцільно звернути увагу на кваліфікований аналіз Національного банку України щодо поточного стану та перспектив економіки України, яким констатується:

по-перше, *наслідки повномасштабного нападу Росії посилюють інфляційний тиск, який частково стримуватиметься заходами Уряду і НБУ* [9]. Інфляція посилюється через зростання споживчих цін, що насамперед пов'язане з порушенням ланцюгів постачання та виробничих процесів, нерівномірним попитом, збільшенням витрат бізнесу, а також

фізичним знищенням активів багатьох підприємств через повномасштабний напад Росії на Україну.

Насамперед, стрімко подорожчали продукти харчування, фармацевтичні товари та пальне. За оцінками Національного банку України, інфляційний тиск зберігатиметься і надалі через наслідки повномасштабної війни. За підсумками 2022 року інфляція може перевищити 20 %, але залишатиметься контрольованою [9]. Серед стримувальних заходів для зменшення зростання цін та зниження темпів інфляції НБУ та Уряд України пропонують такі, як: тимчасова фіксація обмінного курсу гривні, яка стримуватиме ймовірне погіршення очікувань та подорожчання імпортованих товарів; зниження податків, у тому числі непрямого оподаткування імпорту; фіксація цін на житлово-комунальні послуги; адміністративне регулювання цін на низку продуктів харчування та паливо. Додатковий стримувальний вплив матиме надлишок пропозиції окремих сільськогосподарських культур через обмежені можливості їх експорту [9].

Україна закрила морські порти – м. Бердянськ, м. Маріуполь, м. Скадовськ і м. Херсон на період окупації. Крім того, після відновлення функціонування каналів монетарної трансмісії НБУ знову застосовуватиме облікову ставку (наразі її розмір становить 10 %) і інші монетарні інструменти для утримання під контролем інфляційних очікувань та поступового зниження інфляції;

по-друге, *економічна активність поживається у відносно спокійних регіонах після шоку перших тижнів через повномасштабний напад Росії.* Бізнес поступово відновлює свою діяльність, долаючи виклики воєнного стану. Стабільним залишається споживання та виробництво електроенергії, а кількість відкритих закладів громадського споживання та їх обороти збільшуються [9].

Для прикладу, зі звільнених районів Київщини до столиці активно привозять свою продукцію (продукти тваринництва та рослинництва) фермери; ремонтуються і відкриваються звільнені від окупантів в містах і селах торгові магазини, які були повністю зруйновані і розграбовані «рашистами». Свідченням економічної активності можна вважати і відновлення продажу квитків Укрзалізницею та сталий попит на них. Крім того, розвиваються споживчі сільськогосподарські ринки, в деяких регіонах України відбувається посівна кампанія.

Водночас через суттєву невизначеність, стійкий рівень небезпеки, в тому числі у фінансовій сфері, та високі ризики і для власного життя, значно скоротиться інвестиційна діяльність, майже до нуля. З позиції фінансової безпеки слід враховувати і ті обставини, що зниження споживання і інвестицій спричинять загрозу скорочення імпорту, у порівнянні з довоєнним періодом. НБУ прогнозує, що значних втрат зазнає й експорт товарів через зупинку підприємств, зменшення посівних площ та неможливість ефективного проведення сільськогосподарських робіт через воєнні дії, закриття і блокаду морських портів, проблем з постачанням пального і добрив. Водночас із вищенаведеного можна дійти висновку, що очікується збільшення складських

запасів продукції, які підприємства намагатимуться експортувати пізніше, якщо ворог їх не знищить. Крім того, фінансова підтримка міжнародних партнерів буде вагомим джерелом валютних надходжень в Україну. Прогнозується, що відносно стабільними джерелами доходів залишаться грошові перекази трудових мігрантів та доходів ІТ-індустрії [9].

Остаточна оцінка втрат економіки України від повномасштабної агресії росії буде залежати від тривалості воєнних дій. Запорукою швидкого відновлення України є подальше проведення структурних реформ, залучення масштабної міжнародної підтримки, інтеграція до Європейського Союзу та план подальшого відродження на прикладі післявоєнного «Плану Маршала».

На сучасному етапі протистояння України російській навалі продовжується тверда підтримка США, Великої Британії, більшості європейських країн суверенітету і територіальної цілісності України у супротиві жорсткій агресії росії. Зокрема, 28 квітня 2022 року Палата представників Конгресу США переважною більшістю голосів ухвалила законопроект про постачання озброєнь Україні за програмою ленд-лізу, а 9 травня 2022 року Президент США Джо Байден підписав закон про ленд-ліз для України (Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022) [10], що дозволяє адміністрації Президента Джо Байдена запустити гігантську програму для військової і економічної допомоги Україні. Для цього Джо Байден запросив у Конгресу США 33 млрд. доларів і запропонував прийняти закон про можливість використання «заморожених» активів РФ, з них: 20 млрд. доларів пропонується витратити на озброєння, амуніцію і інші воєнні потреби, 8,5 млрд. доларів – на пряму економічну допомогу Уряду України і 3 млрд. доларів – на гуманітарну допомогу та поставки продовольства. Цих коштів Україні повинно вистачити до вересня 2022 року [10]. Відомо, що «ленд-ліз» - це символ боротьби з фашизмом, а в даному випадку стає символом боротьби з «рашизмом»; програма масштабних поставок техніки і спорядження на умовах оренди або довгострокового кредиту.

Слід зазначити, що «ленд-ліз» буде діяти до повного припинення воєнних дій, включаючи «кібер-атаки». У довгостроковій перспективі Україні належить компенсувати ті поставки, які вона використає або не зможе повернути. Щоб Україна змогла розрахуватися за «ленд-ліз», США планують віддати їй російські активи, заблоковані на Заході. Лідери провідних країн світу, зокрема Франції, Туреччини, Великої Британії, підтвердили свою готовність стати гарантами безпеки України. Україна також запропонувала Китаю стати одним із гарантів безпеки.

Україна чинить супротив, переконливо перемагає на багатьох напрямках, показує усьому світу, що її не здолати. Враховуючи набутий досвід в протидії агресії росії можливо сформуванню нову систему національної безпеки та її важливої частини – фінансової безпеки в сім'ї європейських країн, як повноправні члени Європейського Союзу, так і в безпековому євроатлантичному просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. К.: Фенікс. 1999. 338 с.
2. Підхольний О.М. Фінансова безпека України: інструменти і стратегії формування: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка. 2014. 319 с.
3. Фінансова безпека держави: навч. посібник. Львів. Університет внутрішніх справ. 2020. 356 с.
4. Аксьонова Т.С. Актуальні загрози та ризики фінансовій безпеці держави в її забезпеченні. *Інвестиції: практика та досвід*. К. 2021. № 17. С. 130-138.
5. Наконечна Н.В. Тенденції індикаторів фінансової безпеки України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21.9. С. 295-300.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.05.2022).
7. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 03.05.2022).
8. Павленко Д.Г., Семенюк Ю.В., Лисенький Ю.М. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. Т. 32 (71). № 3. 2021. С. 102-107.
9. Коментар Національного банку про поточний стан та перспективи економіки України. Офіційний сайт Національного банку України. 14.04.2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-pro-potochniy-stand-ta-perspektivi-ekonomiki-ukrayini> (дата звернення: 05.05.2022).
10. Піпер О., Барановська М. Закон США про ленд-ліз: що насправді він дасть Україні. *Made for mind*. URL: <https://p.dw.com/p/4AmdS> (дата звернення: 10.05.2022).

Островський С.О.
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України

ГЛОБАЛЬНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Безпека являє собою стан життєдіяльності соціуму, його структур та інститутів, що гарантує їх якісну визначеність в параметрах надійності існування і стійкості розвитку. Безпека це ознака стабільності на розвитку миру, сьогодні вона приймає ознаки глобалізації. Єдиного підходу до терміну «глобалізація» на сьогодні не існує, разом з тим можна стверджувати про необхідність осмислення тих проявів глобалізації, що радикально змінюють безпекову теорію та практику. Зокрема, під впливом глобалізаційних чинників принципово нового звучання набувають висхідні одиниці безпекового